

Prantner Zoltán:

AZ ISZLÁM ÁLLAM NŐI ELLENFELEI IRAKBAN ÉS SZÍRIÁBAN

ÖSSZEFOGLALÓ: A kurd nők a történelem során számos alkalommal támogatták a háttérből a férfiak küzdelmét. Az Iszlám Állam 2014-es látványos térnyerését követően azonban jelentősen gyarapodott közöttük azoknak a száma is, akik fegyverrel a kézben szálltak szembe a terroristákkal. A tanulmány kitér arra, hogy mi motiválta ezeket az önkénteseket a döntésükben, és ez milyen kritikát váltott ki a konzervatív férfiak részéről. Részletesen elemzi emellett jelentőségüket a propagandában és a harctéren, valamint az összefoglalásban megfogalmazza a kurd területeken kibontakozott autonómiával és az emancipációs folyamatok jövőjével kapcsolatos kérdéseit.

KULCSSZAVAK: Iszlám Állam, pesmerga, Szindzsári Nők Védelmi Egysége, Kobani, Nők Védelmi Egységei, jazidi, terrorizmus

BEVEZETÉS

Reális becslések szerint az Iszlám Állam külföldi önkéntesei között a nők csekély számban képviseltetik magukat, de például a 2014-ben tapasztalt növekedés eredményeként arányuk az év végére elérte a 10%-ot.¹ A terroristákhoz való csatlakozásukkal kapcsolatban felmerülő számtalan kérdés mellett ugyanakkor akaratlanul is a figyelem középpontjába kerülnek azok a muszlim nők, akik életük kockáztatásával szállnak szembe a fundamentalistákkal.

Nagy publicisztikai visszhangot váltott ki ezzel kapcsolatban Mariam al-Maszúri őrnagy, az Egyesült Arab Emírségek első vadászpilótája, aki F–16 Fighting Falcon típusú gépével 2014-ben több légitámadást intézett repülőszázada élén a terrorszervezet szíriai állásaira.² Ugyancsak közismertségre tett szert a 39 éves Vahída Muhammad, közismertebb nevén Umm Hanádi, aki egy törzsi milícia részeként mintegy 70 férfi élén vívta folyamatos harcát a terroristák ellen Irakban.³

¹ Rafia Zakaria: Women and Islamic Militancy. Dissent, Winter 2015. <https://www.dissentmagazine.org/article/why-women-choose-isis-islamic-militancy> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 26.)

² Az őrnagyot a harctéren nyújtott teljesítményéért a dubai uralkodó kitüntette, valamint később elnyerte az ENSZ magas rangú elismerését „a sztereotípiák és a terrorizmus ellen a levegőből folytatott küzdelem” elismeréseként. UAE fighter pilot awarded at UN. The National, October 15, 2015. <http://www.thenational.ae/uae/uae-fighter-pilot-awarded-at-un> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 26.)

³ Umm Hanádi elmondása szerint 2004 óta folyamatos harcban áll a terroristákkal, akik bosszúból megölték az édesapját, három testvérét és mindkét férjét, ellene pedig hat alkalommal hajtottak végre sikertelen merényletkísérletet. A hölgy a Facebook-oldalára feltöltött fényképeinek tanúsága szerint szó szerint beváltotta az ígéretét, amikor szeretteinek elvesztése felett érzett fájdalmában levágott fejük kifőzésével és testük megégetésével fenyegette meg a dzsihádistákat. Ben Wedeman: The Iraqi housewife who „cooked the heads” of ISIS fighters. CNN, September 29, 2016. <http://edition.cnn.com/2016/09/28/middleeast/iraqi-housewife-fights-isis/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 26.)

Számtalan beszámoló látott napvilágot az Iszlám Állam-ellenes fegyveres erők más női harcosairól, akik sokszor önálló alakulatokba szervezve, nemegyszer a férfiakat megszégyenítő bátorsággal és eltökéltséggel szálltak szembe az általuk végletekig megvetett és gyűlölt dzsihádistákkal. A tanulmány ennek megfelelően kitér a női harcosok hagyományos szerepére a kurd tradíciókban, illetve annak átalakulására, a harcéri megjelenésükkel kapcsolatos kritikai észrevételekre és jelentőségükre a propagandában. Emellett az írás bemutatja a különféle női alakulatokat, a harcosok kiképzését, valamint alkalmazásukat a fronton.

A NŐI PESMERGÁK A KURD TRADÍCIÓKBAN

A női pesmergáknak hosszú időre visszatekintő nimbusza van a kurdok körében. A hagyományok szerint már a kurd származású Szaladin szultán oldalán is számos nő harcolt, amikor szembeszállt a keresztésekkel. A történeti kutatások kimutatták azt is, hogy az előkelő kurd Zand-dinasztia asszonyai már az 1700-as években bizonyíthatóan férjeik oldalán küzdöttek a hódító afgánok ellen.⁴ A modern generáció tagjai különösen a „Zini Sakok”-ra (Hegyek asszonyai) a legbüszkébbek. Az iraki biztonsági erők ellen harcoló gerillák nevei között nagy megbecsülésnek örvend például Kuska Halima (Halima nővér), a pesmergák egyik parancsnoka az 1970-es években, az 1974-ben kivégzett hallgató, Lajlá Kászim, továbbá az iraki államfő, Dzsálál Talabáni felesége, Hero Ibrahim Ahmad. Ők számos női sorstársukhoz hasonlóan még Szaddám Huszein rendszere alatt váltak a kurd mozgalom hívévé.⁵

Irakban sokuk gyerekként szemtanúja volt annak, ahogy a kormányerők megszégyenítették, megkínózták vagy brutálisan megölték családtagjukat, életben maradt rokonaikat pedig elűzték eredeti lakóhelyükről. Fiatalon emiatt előbb úgynevezett tanzímmá váltak, akik titokban ruhákkal, élelemmel és lőszerezellel látták el a hegyekben bujkáló harcosokat, valamint információkat gyűjtöttek az iraki alakulatok erejéről és pozíciójáról, később maguk is csatlakoztak a fegyveresekhez, miután a Kurdisztáni Hazafias Unió 1996-ban meghirdette a női önkéntesek toborzását. Küzdelmüket nehezítette, hogy a 2000-es évek elejétől a kormányerők mellett meg kellett küzdeniük az olyan iszlamista szervezetekkel is, mint például az Anszár al-Iszlám, amely 2001-ben tűnt fel Észak-Kurdisztánban.⁶

Számuk különösen 2014-től, az Iszlám Állam látványos tértnyerésétől gyarapodott gyorsan. Sokukat már eleve a pesmerga erőkhöz korábban csatlakozott atyjuk vagy testvéreik példája és a patriotizmus inspirált. Másokat az északnyugat-iraki Szindzsár körzetben lezajlott tragikus események motiváltak, amikor az Iszlám Állam tömegmészárlást rendezett az ott élő vallási és etnikai kisebbségek között. Újságíróknak tett nyilatkozatok alapján a több ezer legyilkolt és tömegsírbá temetett férfi és idős nő, valamint az elhurcolt, bántalmazott és megerőszkolt fiatal lányok és gyerekek miatt érzett harag több száz kurd nőt készítetett arra, hogy fegyvert ragadjon, megvédje magát és bosszút álljon a történelemért, valamint

⁴ Michael G. Lortz: *Willing to Face Death: A History of Kurdish Military Forces – the Peshmerga – from the Ottoman Empire to Present-Day Iraq*. The Florida State University, College of Social Sciences, 2005, 3. (Letöltés időpontja: 2016. 11. 26.)

⁵ Tanya Goudsouzian: *Hero Ibrahim Ahmad: The original female Peshmerga*. Al-Jazeera, October 29, 2015. <http://www.aljazeera.com/programmes/women-make-change/2015/10/hero-ibrahim-ahmad-original-female-peshmerga-151027111035570.html> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 26.)

⁶ Simon Valentine: *Meet the Kurdish Female Warrior Who Battles ISIS*. The Daily Signal, May 18, 2016. <http://dailysignal.com/2016/05/18/meet-the-kurdish-female-warrior-who-battles-isis/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 26.)

kiszabadítsa a terroristák fogságában lévő túszoikat. Soraikhoz számos önkéntes csatlakozott a szomszédos Törökországból és Szíriából.⁷

Az Iszlám Állam hívei iránt érzett megvetés és a női mártírok halála által kiváltott dühérzet mellett ugyanakkor van egy másik, nem kevésbé jelentős ok a kurd nők számára a csatlakozásra. Különösen a tizenéves, illetve húszas évei elején álló, elmaradottabb régiókból származó szíriai hajadonokat az avított tradíciók elleni lázadás, míg a „friss” házasságok a családon belüli erőszak ugyanúgy, ha nem jobban motiválta a belépésre, mint a terroristákkal szemben táplált gyűlölet. Ezek a fiatal lányok gyakran egy előre elrendezett kényszerházasság miatt menekülnek a frontra konzervatív családjuk elől, ahol a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK⁸) 1999-ben bebörtönzött vezetője, Abdullah Öcalan által meghirdetett marxista–leninista ideológiáért harcolnak, amely a szabad Kurdisztán megteremtése mellett a nők elnyomásának végét és egy, a nemek egyenlőségén alapuló társadalmat vizionál. Legvégül a patriarchális alapú kurd családmodell elleni tiltakozás mellett sokakat motivált a csatlakozásra a szíriai és iraki központi hatalom korábbi diszkriminációs politikája a kurd közösségekkel szemben.⁹

A NŐKRŐL ALKOTOTT TRADICIONÁLIS KÉP ÁTALAKULÁSA

A nők harctéri bevetése alapjaiban kérdőjelezte meg az Iszlám Állam nőkről alkotott képét és a társadalomban betöltött szerepüket. A „kalifátuson” belül a nőkre gyakorlatilag csak a családanya és a jó feleség szerepe hárul a 2015 februárjában nyilvánosságra hozott tízezer szavas manifesztum alapján.¹⁰ Ennek értelmében a férfiak által dominált környezetben csak másodrendű állampolgárok lehetnek, akiknek legfőbb feladata a szülés és az új dzsihádistá generáció kinevelése. A fundamentalisták elgondolása szerint a nyilvánosság előtt csak lefátyolozva, férfi kísérő társaságában mutatkozhatnak. A közélettől és a tanulástól elzárva, otthonukban kellene leélniük életük nagy részét, hogy még véletlenül se nyerjen bizonyosságot férfiakat meghaladó intellektuális képességük.¹¹

A kurd női harcosok azonban pont ennek az extrém felfogásnak az élő ellentétét testéltetik meg. A dzsihádisták által mélyen megvetett emancipációt képviselik, ahogy fedetlen arccal, bátran és eltökélten harcolnak a férfiak oldalán, vagy ahogyan demonstratívan és szabadon dohányoznak, ami a kalifátus egész területén büntetendő cselekménynek számít. A küzdelemhez önkéntesen csatlakoznak, ami esetükben szabad akaratot feltételez. Emellett mindannyian fegyvert foghatnak a kezükbe, amire az Iszlám Állam területén kizárólag

⁷ Norma Costello: Women fighters putting fear of death into ISIS in Iraq. The Times of India, April 11, 2016. <http://timesofindia.indiatimes.com/world/middle-east/Women-fighters-putting-fear-of-death-into-ISIS-in-Iraq/articleshow/51773620.cms> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

⁸ Partiya Karkerên Kurdistan.

⁹ Rahila Gupta: Military fatigues and floral scarves. New Internationalist Magazine, May 01, 2016. <https://newint.org/features/2016/05/01/rojava-women-syria/> (Letöltés időpontja: 2016. 12. 04.)

¹⁰ „Az Iszlám Állam asszonyai” címmel eredetileg arab nyelven megjelent manifesztum angol fordítása itt tekinthető meg: <https://www.quilliamfoundation.org/wp/wp-content/uploads/publications/free/women-of-the-islamic-state3.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

¹¹ Lizzie Dearden: ‘Isis are afraid of girls’: Kurdish female fighters believe they have an unexpected advantage fighting in Syria. An all-women faction of the YPG is fighting Isis to re-take territory in north-eastern Syria. Independent, December 09, 2015. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-are-afraid-of-girls-kurdish-female-fighters-believe-they-have-an-unexpected-advantage-fighting-a6766776.html> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

a csak nőkből álló al-Hanszá elnevezésű vallási rendőrség tagjainak van joguk, míg a többi nő még gépjárművet sem vezethet.¹²

Az Iszlám Állam harcosai nem csak azért kerültek a fegyveres összecsapásokat a nőkkel, mert alacsonyabb rendűnek tartották őket. Az ok egyesek szerint inkább a meggyőződésükből fakadó félelem volt. Hitük szerint ugyanis nem kerülhet a paradicsomba az a harcos, aki egy nő keze által esik el az ütközetben, ami feleslegessé teszi minden addigi erőfeszítését a túlvilági jutalom elnyerésére. Ezt nyomatékosította a terrrorszervezet vezetésének azon utasítása is, amelynek értelmében halála helyszínén temetetlenül ott kellett hagyni annak a harcosnak a holttestét, akivel bizonyíthatóan egy nő végzett.¹³

Mások szerint viszont a nők eltökéltsége hat rájuk riasztóan. A női harcosoknak szilárd meggyőződése, hogy a terroristák szexuális tárgyként tekintenek rájuk, ami tovább növeli az irántuk érzett gyűlöletet az ellenük vívott küzdelemben. Az a tény pedig, hogy számukra a fogság nem jelenthet alternatívát, arra sarkallta őket, hogy képesnek bizonyuljanak a végletekig ellenállni.¹⁴

Legvégül fontos hangsúlyoznunk, hogy a női harcosok markáns ellentétét képezik azoknak a túlélőknek, akiket a terroristák korábban megerőszakoltak és meggyaláztak, és emiatt megaláztatásnak és mellőzöttségnek vannak kitéve saját családjuk és közösségük részéről, amely szégyenforrásként tekint rájuk. A kiszolgáltatottak megbecstelenítésében ugyanis nem kizárólag a pusztá szexuális ösztönök kielését kell látnunk, hanem eszközt is, amelyet az ókortól kezdve alkalmaznak a célpontnak tartott közösség alapvető identitásának lerombolására. Különösen utóbbi miatt fontos a katonanők képeinek megjelenése és elterjedése a köztudatban, ami a felmerülő kétségek eloszlatása mellett megkönnyítheti az addig megbélyegzett áldozatok ismételt integrálását a társadalomba.¹⁵

A NŐK HARCTÉRI JELENLÉTÉVEL KAPCSOLATOS KRITIKÁK

Különösen az elmaradottabb dél-iraki régiókban élő törzsi vezetők kulturális tradícióikra hivatkozva kifogásolták a nők megjelenését a frontzónában.¹⁶ A kurdisztáni Pesmerga Ügyek Minisztériuma emiatt például eleinte rendkívül vonakodott éles összecsapásban bevetni őket. Szinte kizárólag csak a propagandában szerepeltették a nőket, a harcmezőn megjelent

¹² How the Islamic State uses women to control women. SYRIA: direct, March 25, 2015. <http://syriadirect.org/news/how-the-islamic-state-uses-women-to-control-women/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

¹³ Rahila Gupta: i. m.; Syria Kurd fighters out for revenge against jihadist. November 10, 2016. Middle East Online, <http://www.middle-east-online.com/english/?id=79734> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

¹⁴ Gareth Platt: A Kurdish Female Fighter's War Story: „I Don't Know How Many I've Killed in Kobani – I Don't See Isis as Human”. International Business Times, October 23, 2014. <http://www.ibtimes.co.uk/kurdish-female-fighters-war-story-i-dont-know-how-many-ive-killed-kobani-i-dont-see-1471412> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

¹⁵ Meredith Tax: When Women Fight ISIS. The New York Times, August 18, 2016. http://www.nytimes.com/2016/08/18/opinion/when-women-fight-isis.html?_r=0 (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

¹⁶ Fiona Keating: 3,000 strong increase in Iraqi women joining the fight against Isis. International Business Times, August 23, 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/3000-strong-increase-iraqi-women-joining-fight-against-isis-1577668> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

egységeiket pedig feletteseik rendre visszaparancsolták szálláshelyükre azzal a megjegyzéssel, hogy elegendő férfi áll rendelkezése az Iszlám Állam elleni harchoz.¹⁷

Más férfiak arról számoltak be Szíriában, hogy nyugtalanította és zavarta őket az összpontosításban, ha egy nőkből álló egység küzdött az oldalukon.¹⁸ A korábbi egyenlőtlen nemi szerepekből adódóan ugyanis egyfelől tartottak attól, hogy női bajtársaik vélhetően kevésbé bírnak ellenállni a rájuk nehezedő nyomásnak, és esetleg meghátrálhatnak. Amikor viszont ennek pont az ellenkezője következett be, vagyis a nők sikereket értek el, akkor azzal a férfiakat kimondatlanul is arra ösztönözték, hogy a biztonsági kockázatokat figyelmen kívül hagyva igyekezzenek túlszárnyalni a nők eredményeit.

De tekintsünk el a nemek potenciális harctéri versengésétől, hogy ki ölt meg több terroristát, vagy ki foglalt el nagyobb területet, és vegyünk egy másik, mondhatni hétköznapi példát a frontzónában: a sebesülést. Gondoljunk csak bele, hogy milyen önfeláldozásra képesek a férfiak, hogy sebesült bajtársaikat mihamarabb ellássák. A mesterlövészek például pont ebből a megfontolásból kiindulva első lövéseikkel kimondottan ellenfeleik megsebzésére és nem azonnali likvidálására törekednek, abban bízva, hogy a lehető legtöbb ellenséges célpontot semlegesíthetik, amikor azok megpróbálják kimenekíteni a sérülteket a tűzvonalból.

A gondolatmenetet folytatva most képzeljük el, hogy nem férfi, hanem egy nő kap tállalatot. A férfi harcosokban, akikenél tudat alatt általában ott van a készletelés a gyengék, az elesettek és a nők védelmezésére, vajon mire lennének képesek egy sérült nő megmentése érdekében? Valljuk be, az esetek jelentős részében bármire. Minden racionális megfontolásra fittyet hányva, ösztönösen cselekedve próbálnának valamit tenni az érdekükben, még akkor is, ha a kapott sérülés jellegéből adódóan az áldozatnak gyakorlatilag nincs semmi esélye a túlélésre. Azzal pedig, hogy spontán reagálnak, olyan veszélyeknek teszik ki a maguk és társaik testi épségét, amelyek a veszteségek további szükségtelen növekedését eredményezhetik.

A NŐI HARCOSOK JELENTŐSÉGE A PROPAGANDÁBAN

A női harcosok jelenléte mindezekon túl az Iszlám Állam másik érzékeny pontjára, a propagandára jelentett komoly fenyegetést. A terrorszervezet százakat lőtt agyon vagy fejezett le eddig jól megkonstruált forgatókönyv alapján, kimért mozdulatokkal, hogy egyfelől folyamatosan ott tudjon lenni a nemzetközi közvélemény figyelmének középpontjában, másrészt ezzel keltsen rettegést túlerőben lévő, modernebb felszereléssel ellátott ellenfeleiben. El kell ismerni, ezen a téren komoly sikereket tudott elkönyvelni, különösen a 2014-es hadműveletek során, amikor az iraki fegyveres erők több tízezer tagja dezertált vagy menekült fejvesztve azt követően, hogy feletteseik hátrahagyták őket. Hatalmas régiók kerültek így a terroristák ellenőrzése alá, akik egyre eredményesebben tudtak szembeszállni ellenfeleikkel a zsákmányolt harci felszerelésekkel.

Az Iszlám Államnak a harci morál rombolására tett kísérletei eredményességét azonban érezhetően befolyásolta a nőkből álló első alakulatok látványos felállítása. Elég csak belegondolnunk abba, hogy ez milyen hatással volt azokra, akik korábban megfutamodtak.

¹⁷ Vager Saadullah – Kevin Knodell: The Kurds Won't Let Their Women Soldiers Anywhere Near the Front Line. But lady Pesh want to fight. War is Boring, September 09, 2014. <https://warisboring.com/the-kurds-wont-let-their-women-soldiers-anywhere-near-the-front-line-76abb2603eb9#.ae7qfd2o5> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

¹⁸ Kurdish women warriors battle in Syria. Al-Arabiya, April 21, 2013. <http://english.alarabiya.net/en/perspective/2013/04/21/Kurdish-women-warriors-battle-in-Syria-.html> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

Egy nem feltétlenül a nemek egyenlőségén alapuló muzulmán társadalomban, ahol a férfi a család legfőbb védelmezője, komoly visszhangot váltott ki, hogy míg a kiképzett férfiak meghátráltak, addig a kurd nők nemcsak önként vállalták a katonai szolgálatot, de férfiak módjára helyt is tudtak állni. Felszították ezzel az Iszlám Állam-ellenes erők táborában a harci szellemet, sőt bizonyos tekintetben versenyhelyzetet is teremtettek a szabad megfogalmazásban „nehogy már egy nő különben harcoljon, mint egy igazi férfi” elve alapján.

Mindezeknek köszönhetően a nők jelenléte egyre komolyabb kihívássá nőtte ki magát az Iszlám Állam számára a közvélemény tudatának befolyásolásában. Az elesettekről szóló tudósításokkal egyrészt a világ közvéleményének érzelmeire kívántak hatni, amikor globális szinten tették emberközelivé és könnyen átérezhetővé a harcosok erőfeszítéseit, valamint az elvesztésük miatt érzett fájdalmat.

A nyugati világ közvéleményének tudatos befolyásolására tett kísérlet egyértelműen tetten érhető Asia Ramadan Antar halálhírének 2016. szeptemberi bejelentésében. A 22 éves harcos sorstársaihoz hasonlóan korábban több ütközetben is részt vett Észak-Szíriában. Elesett bajtársaival ellentétben az ő halála viszont messze nagyobb nyilvánosságot kapott, mivel megjelenése hasonlított az amerikai színésznőre, Angelina Jolie-éra.¹⁹ Egy másik nagy visszhangot kiváltott eset a 19 éves Ceylan Ozalphoz fűződik. A kurd lány, akit Kobani ostroma alatt körülvettek a terroristák, állítólag utolsó golyójával inkább öngyilkosságot követett el, mint hogy a terroristák fogságába essen.²⁰

Másrészt a felfegyverzett lányokról készített felvételek, illetve az egyes harcosoknak adott beszéd, nemegyszer pátoszos felhangú elnevezések és jellemzések kiváló lehetőséget biztosítottak a mítoszteremtésre.²¹ Jó példának tekinthető ebben a vonatkozásban a 19 éves Akina Akin is, akit a riporter úgy írt le, mint „öt láb magas dinamó, aki harcban edződött a kétévnyi küzdelem során”.²²

Olyan történetek születtek nők eltökélt küzdelméről és férfiakat megszegyenítő eredményeiről, amelyeket racionálisan végiggondolva mindenki könnyen beláthatta, hogy azoknak vajmi csekély közük van a valósághoz. De nem is ez volt a lényege. Bizonyosságot adott a kételkedőknek, erőt a fáradtaknak, és további ellenállásra buzdította az elcsüggedteket. Csupa olyan dolgot, ami hiábavalóvá tette az Iszlám Állam addigi próbálkozásait az ellenség harci moráljának megtörésére. Éles küzdelem bontakozott ki emiatt a propaganda területén is, ahol az ellenfelek kölcsönösen és bizonyíthatóan alkalmazták a megtévesztés eszközt saját eredményeik felnagyítására, illetve riválisaik jelentőségének csökkentésére. Kiválóan példázta ezt a Rehana néven elhíresült kurd lány esete, aki a személye köré szőtt legenda szerint egymaga több mint száz ellenséges dzsihadistával végzett.²³

¹⁹ Maryse Godden: Poster Girl Killed Fighting ISIS. Beautiful female fighter dubbed the Angelina Jolie of Kurdistan dies while battling ISIS in Syria. The Sun, September 07, 2016. <https://www.thesun.co.uk/news/1743401/beautiful-female-fighter-dubbed-the-angelina-jolie-of-kurdistan-dies-while-battling-isis-in-syria/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

²⁰ Kurdish female fighter „killed herself” to avoid being ISIS hostage. Al-Arabiya, October 05, 2014. <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/10/05/Kurdish-female-fighter-killed-herself-to-avoid-being-ISIS-hostage.html> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

²¹ A számtalan elnevezés és jelző között érdemes megemlíteni az „oroszlánokat”, a „dzsinneket” vagy az „Öcelan angyalait”, ami erősen emlékeztet az öt évadot megért, világhírű „Charlie angyalai” című amerikai filmsorozatra.

²² Holly Williams: The young women taking aim at ISIS. CBS News, September 29, 2014. <http://www.cbsnews.com/news/kurdish-female-teen-fighters-on-front-line-against-isis-in-syria/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

²³ Craig Silverman: The „Truth” Behind The Female Soldier Fighting ISIS. Digg, November 17, 2014. <http://digg.com/2014/the-truth-behind-the-kurdish-female-soldier-fighting-isis> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 21.)

KURD NŐI ALAKULATOK

Szíriában az iszlamista csoportokon kívül gyakorlatilag a szemben álló felek mindegyike rendelkezik nőkből álló fegyveres egységgel. A kormányerőkön belül például a konfliktus 2011-es kirobbanását követően először jelentek meg kizárólag nőkből álló kommandós alakulatok Bassár el-Aszad elnök rendeletére. Az önkéntesek csatlakozásukkor tízéves szolgálati viszonyra kötöttek szerződést, majd jelentős részük mesterlövész-kiképzést kapott, mielőtt bevetették volna őket a Damaszkusz környéki harcokban a Szíriai Köztársasági Gárda alárendeltségében. Számuk 2015 márciusában már mintegy 800 fő volt.²⁴ Példájukat hamarosan követte egyik legfőbb ellenfelük, a Szabad Szír Hadsereg is.²⁵

Az önkéntesek számának emelkedése azt eredményezte, hogy a nők idővel a kurd erőkön belül is önálló fegyveres alakulatot alkothattak saját előljárók parancsnoksága alatt. Ezeknek az egységeknek a száma, rendeltetése és bevetése azonban komoly eltéréseket mutatott abban a tekintetben, hogy hol jöttek létre.

Irakban 2015. január 5-én alakult meg a Szindzsári Nők Védelmi Egységei a Szindzsári Ellenállási Egységek alárendeltségében, az Iszlám Állam terroristái által hevesen támadott jazidi közösség védelmére. A milícia, amely 2015. október 26-án Szindzsári Nők Védelmi Egységére változtatta elnevezését, ideológiájában osztja Abdullah Öcalannak a nők emancipációról és az önvédelemhez való jogokról hangoztatott elképzelését. A demokratikus konföderalizmus híve, valamint távlati célja autonóm kanton létrehozása a jazidi közösség számára az iraki Kurdisztán régió belül.²⁶ 2015 októberében több, addig függetlenül harcoló jazidi alakulathoz hasonlóan csatlakozott a Szindzsári Szövetséghez, majd az egyesített parancsnokság irányítása alatt részt vett a 2015. novemberi szindzsári offenzívában.²⁷ Egy évvel később az Irán által támogatott Síita Népi Mozgósított Erők alárendeltségében ismét bekapcsolódott a Moszul visszafoglalására indított offenzívába és a Szindzsár körzetében zajló harcokba, hogy „kiszabadítsa asszonyaikat és bosszút álljon értük” a terroristákon.²⁸

Az alakulat szíriai megfelelője Nők Védelmi Egységei elnevezéssel 2012-ben jött létre a baloldali Népi Védelmi Egységek dandárjaként, miután a kurd koalíciók gyakorlatilag magukhoz ragadták a többségében általuk lakott észak-szíriai Kobani kanton feletti ellenőrzést, és azt Rojava néven autonóm tartománnyá nyilvánították. Az alakulat nagysága az időközben eltelt hónapok során rohamosan emelkedett. 2016 őszére már körülbelül 15 ezer főre gyarapodott a Nők Védelmi Egységei, illetve a Népi Védelmi Erők kötelékében szol-

²⁴ Sammy Ketz: Syrian army turns to women on Damascus front lines. AFP, March 27, 2015. <https://www.yahoo.com/news/syrian-army-turns-women-damascus-front-lines-201914883.html?ref=gs> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 21.)

²⁵ Syria's female rebel soldiers. Reuters, October 03, 2013. <http://www.reuters.com/news/picture/syrias-female-rebel-soldiers?articleId=USRTX13RP2> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 21.)

²⁶ YPJ-Sinjar founding meeting held. Diha, January 07, 2015. <http://www.diclehaber.com/en/news/content/view/438654> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.); YPJ Shengal changes its name to YJÊ. ANF News, October 26, 2015. <http://anfenglish.com/women/ypj-shengal-changes-its-name-to-yje> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

²⁷ Shingal: KurdInnen starten mit vereinten Kräften Großoffensive gegen IS. Kurdische Nachrichten, November 12, 2015. <http://kurdischenachrichten.com/2015/11/shingal-kurdinnen-starten-mit-vereinten-kraeften-grossoffensive-gegen-is/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

²⁸ Russ Read: Female Fighters Launch Operation Against ISIS To „Avenge” Sex Slaves. The Daily Caller, November 13, 2016. <http://dailycaller.com/2016/11/13/female-fighters-launch-operation-against-isis-to-avenge-sex-slaves/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

gáló nők létszáma.²⁹ A nőket és férfiakat egyaránt magába tömörítő Népi Védelmi Erőkkel együtt szorosan együttműködik a PKK katonai szárnyával, valamint része az arab, az asszír, az örmény, a kurd és a türkmén milíciák alkotta Szíriai Demokratikus Erőknek, amely az Iszlám Állam és a többi iszlamista csoport elleni harcra alakult a szíriai ellenzéken belül.

Példájukon felbuzdulva a szíriai keresztény közösség nőtagjai is saját zászlóaljat állítottak fel Két Folyó Közötti Női Véderők elnevezéssel al-Haszaka kormányzóság keresztény közösségének védelmére. Az egység mintegy 50 fős állománya a szíriai–iraki határ mellett elterülő al-Kahtanije városban esett át a katonai kiképzésen 2015 augusztusában, és a Szíriai Demokratikus Erők részeként tevékeny szerepet játszott a még 2013-ban az Iszlám Állam megszállása alá került al-Hol település sikeres visszafoglalásában 2015 novemberében.³⁰

Az említett alakulatok mellett érdemes még szót ejteni azokról a gombamód elszaporodó egységekről, amelyek adott település védelmére jöttek létre az etnikai és a vallási kisebbségek nőtagjaiból. Ezeknek a túlnyomó többségében 100 fős létszámot meg nem haladó félkatonai alakulatoknak a legfőbb célja általában korlátozott, és csak az általuk lakott, illetve ellenőrzött régiók megóvására szorítkozik, ebből kifolyólag offenzív hadműveletekben csak kivételes esetben vesznek részt.³¹ Egyik ilyen említésre méltó egység a kizárólag 17–37 év közötti jazidi nőkből megalakított „Napsugár Hölgyek” zászlóalja. Önkénteseinek többsége korábban szemtanúja volt annak, ahogy rokonát meggyilkolták vagy elhurcolták a terroristák a jazidi genocídium során, esetleg ő maga is rövidebb-hosszabb időt töltött az Iszlám Állam fogságában, átélve annak minden lehetséges borzalmát. Az alakulat a hírek ellenére még nem vett részt összecsapásban és nem szolgált a fronton. A kötelék tagjai ugyanakkor a megtapasztalt negatív élményeik alapján végletekig motiváltak a megmaradt jazidi közösség megóvására, amihez a kurd pesmergáktól kaptak intenzív katonai felkészítést.³²

A fegyveres szolgálatot ellátó női egységek mellett említésre méltóak azok a milíciák, amelyek a háttérbázis megteremtésével és működtetésével segítették az Iszlám Állam elleni küzdelmet. Irakban például 2016 augusztusában több mint háromezerre becsülték azoknak a nem kurd, síita vallású nőknek a számát, akik különféle médiacsatornák működtetésével, a morál növelésével, vagy az ellátás szervezésével járultak hozzá a közös háborús erőfeszítésekhez.³³

²⁹ A terrorizmust kutató és elemző konzorcium (Terrorism Research and Analysis Consortium) adatai szerint már 2014 őszén a szíriai kurd fegyveres erők mintegy 35%-át 18–40 év közötti nők alkották. Kurdish Women Turning Kobani into a Living „Hell” for Islamic State. Telesurtv.net, October 14, 2014. <http://www.telesurtv.net/english/news/Kurdish-Women-Turning-Kobani-into-a-Living-Hell-for-Islamic-State-20141014-0072.html> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 28.); Newsha Tavakolian: On the frontlines with the Kurdish female fighters beating back ISIS, Öcalan’s Angels. Huck Magazine, October 17, 2016. <http://www.huckmagazine.com/perspectives/reportage-2/kurdish-female-fighters/> (Letöltés időpontja: 2016. 12. 03.)

³⁰ Mairead McArdle: Christian Female Battalion Formed to Fight ISIS in Syria. CNSNews.com, December 21, 2015. <http://www.cnsnews.com/news/article/mairread-mcardle/christian-female-battalion-formed-fight-against-isis-syria> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

³¹ Sebastian Backhaus: Striking Portraits Of The Female Army Fighting ISIS. Refinery29, February 04, 2016. <http://www.refinery29.com/2016/02/102120/christian-women-fighting-isis-syria#slide> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

³² Janine Di Giovanni: How Yazidi Women Are Fighting Back Against ISIS. Vogue, October 26, 2016. <http://www.vogue.com/13495865/sun-ladies-yazidi-women-isis-genocide-sexual-enslavement/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

³³ Fiona Keating: i. m.

A NŐI HARCOSOK KIKÉPZÉSE

Az iraki kurd fegyveres erőkön belül gyakorlatilag nincs különbség a férfiak és a nők felkészítése között. A női katonák a két hónapos alap- és az egy hónapos speciális kiképzés alatt ugyanúgy megtanulják karbantartani és kezelni a számukra elérhető összes fegyverfajtát a rohamfegyverektől kezdve egészen az aknavetőig. A külföldi fegyveres erők kiképzőtiszteinek útmutatása alapján többen begyakorolták az ellenséges támadás kivédésére kidolgozott protokollt, az elsősegélynyújtást és az újjáélesztést, valamint sebesült társaik harcterről való kimentésének technikáját. Emellett instruktoraik afganisztáni tapasztalataik alapján felkészítették őket arra is, hogy miként tudnak hatástalanítani útszéli bombát mindössze egy üvegpalackkal.³⁴

Az eddigi tapasztalatok alapján a nők különösen eredményesnek bizonyultak a Dragunov mesterlövészfegyver kezelésében, tekintettel arra, hogy közülük sokan rendelkeznek a célpont befogásához és semlegesítéséhez elengedhetetlenül szükséges nyugodtsággal és türelemmel.³⁵ 2015 szeptemberétől a Szíriában harcoló külföldi önkéntesek számára speciális, egy hónapos intenzív felkészítést nyújtanak, amely a fegyverek használata és karbantartása, illetve a különféle harceljárások elsajátítása mellett nagy hangsúlyt fektet a nyelv, valamint az alapvető ideológiai, politikai és történelmi ismeretek elsajátítására is.³⁶

A női harcosoknak szemernyi kétségük sincs további sorsukkal kapcsolatban, ha a terroristák fogságába esnének. Számos példa bizonyította már, hogy az egyenruha ellenére az elfogott női katonákat brutálisan megkínózták és megerőszakolták, majd ezt követően sokszor látványos külsőségek közepette lefejezték. Az alapkiképzésen emiatt a kiképzők minden újoncba belesulykolják, hogy utolsó golyójukat tartsák meg maguknak a tárban arra az esetre, ha már nem látnak más kiutat maguk számára.³⁷ Kiképzésük, majd pedig szolgálatuk alatt a férfiatól elszeparálva kell élniük az összecsapások közötti szünetekben, és szigorúan tilos számukra bármilyen romantikus kapcsolat folytatása, amelynek megszegéséért letartóztatják a „vétkeseket”. Utóbbi előírás ugyanakkor nem jelenti azt, hogy akadályokat gördítenének a férfi és a nő közötti házasság létrejötté el. A hivatalos házastársi kapcsolat ára ellenben a nőre nézve az, hogy a boldogító igen után gyakorlatilag le kell szerelnie, és el kell hagynia egységét, ami komoly visszatartó erőt képez egy olyan fiatal nő számára, aki korábban gyakorlatilag mindent feladott elveiért és meggyőződéséért, új párja rokonságát pedig nem, vagy csak felszínesen ismeri.

NŐI FEGYVERESEK ALKALMAZÁSA A HARCTÉREN

Az iraki kurd pesmergák a női fegyvereseket főleg ellenőrző pontokra, valamint külképviseletek és kormányzati létesítmények védelmére rendelik ki, és ritkán vezényelik őket a

³⁴ Elizabeth McLaughlin: Women at War: Meet the Female Peshmerga Fighters Taking on ISIS. ABC News, May 16, 2016. <http://abcnews.go.com/International/women-war-meet-female-peshmerga-fighters-taking-isis/story?id=39142160> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

³⁵ Gareth Platt: i. m.

³⁶ Canadian fighter joining Kurdish female units to combat ISIS northern Syria. Ara News, April 06, 2016. <http://aranews.net/2016/04/canadian-fighter-joining-kurdish-female-units-combat-isis-northern-syria/> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 29.)

³⁷ Sam Webb: The angels of death: ISIS savages fear Kurd women fighters more than any other foe. Mirror, August 19, 2015. <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/angels-death-isis-savages-fear-6275913> (Letöltés időpontja: 2016. 11. 12.)

Moszul környéki frontvonalra, a szíriai kurd erők parancsnoksága azonban bizonyíthatóan jóval többször küldte harcba női harcosait az Iszlám Állam ellen, ahol nem kértek, de nem is adtak kegyelmet ellenfeleiknek még akkor sem, ha azok már letették a fegyvert.³⁸

A harctéren a nők a férfiakhoz hasonlóan a hagyományos hadviselés mellett gyakran alkalmazták a beszívargás taktikáját hírszerzésre, ellenséges pozíciók megsemmisítésére, illetve megfogyatkozott készleteik kiegészítésére. Nem számított emiatt rendkívüli esetnek, amikor négy kurd női harcos észrevétlenül behatolt az Iszlám Állam egyik állásába, ahol megölték az ott lévő terroristákat, majd az ott talált felszerelésekkel együtt sértetlenül visszatértek a baráti vonalak mögé.³⁹

A harcok során megfigyelhető volt ugyanakkor az is, hogy több nő hajtott végre öngyilkosságot. Egyeseket tettük elkövetésekor a fogságba esés elkerülésének szándéka motivált. Mások inkább a bajtársakért való önfeláldozás miatt cselekedtek így. Tettük abból az egyéni meggyőződésből fakadt, hogy készek voltak akár saját életüket is habozás nélkül feláldozni, ha ezzel esélyt láttak sorstársaik megóvására egy olyan ellenségtől, amely nyíltan népirtásra törekedett.

Ezek az önfeláldozó megnyilvánulások ugyanakkor nem váltak bevett gyakorlattá a kurd fegyveres erők taktikájában, és teljesen az elkövetők személyes elhatározásán alapultak. Míg ugyanis meg nem erősített híresztelések szerint a terroristák Rakkában külön öngyilkosoztatgot állítottak fel a női vallási rendőrség tagjaiból robbantásos merényletek elkövetésére,⁴⁰ addig a terrorszervezet ellen harcoló nőket nem bízták meg ilyen jellegű küldetés végrehajtásával, és nem kaptak erre jóváhagyást sem, sőt. Elhatározásukat gyakran az utolsó pillanatig titkolták nemcsak feletteseik, hanem bajtársaik előtt is.⁴¹

ÖSSZEFOGLALÓ

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a kurd női pesmerga harcosok elvitathatatlan érdemeket szereztek maguknak az Iszlám Állam elleni küzdelemben. Emellett nem lehet eleget hangsúlyozni, hogy ezek a nők élő cáfolatát testesítik meg a terrorszervezet ideológiájának,

³⁸ A terroristák iránt érzett gyűlöletet jól példázza az az eset, amikor Kobani ostroma során a nők 15 hadifoglyot ejtettek egy heves összecsapást követően. Amikor tudatták velük, hogy ki fogják végezni őket, akkor a foglyok sírva könyörögtek, hogy legalább egy férfi ölje meg őket, különben nem jutnak be a mennybe. A nőket azonban cseppet sem hatották meg ezzel: vonalban felsorakoztatták őket a fallal szemben, majd egymás után agyonlőtték őket. Newsha Tavakolian: i. m.

³⁹ Gareth Platt: i. m.

⁴⁰ A női öngyilkos merénylők bevetése a korábban taglalt fundamentalista normák alapján meglepőnek tűnik a terroristák esetében. Minden bizonnyal hatással lehetett az Iszlám Államra ebben például a részét képező Boko Haram által alkalmazott gyakorlat, amellyel korábban már többször hajtott végre hasonló jellegű támadásokat. A módszer átvételében ugyanakkor a jóval több potenciális áldozattal kecsegtető merényletek mellett nagyobb szerepet játszott a terrorszervezet térvesztése, valamint a besorozott kiskorúak számának lecsökkenése. Véleményünk szerint ugyanis több más egyértelmű jel mellett a „kalifátus” hanyatlása fedezhető fel abban is, amikor alapvető ideológiai meggyőződésén felülemelkedve hajlandó volt az alárendelt nőket kvázi „harcosként” alkalmazni, és önfeláldozásukért cserébe felkínálni számukra mindazokat az előnyöket (például biztos hely a paradicsomban a kalifátus védelmében „elesett” mártíroknak, vagy ígéret a hátramaradt család gondoskodására és anyagi támogatására), amelyek addig csak a férfiakat illették meg. Tom Wyke: Desperate ISIS forms new female suicide squad to carry out bombings because the terror group is running out of children for use in the attacks. Daily Mail, October 26, 2015. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3290323/Desperate-ISIS-forms-new-female-suicide-squad-carry-bombings-terror-group-running-children-use-attacks.html> (Letöltés időpontja: 2016. 12. 05.)

⁴¹ Gareth Platt: i. m.

amely a női nem alárendelésén és jogfosztásán alapul. Ezek a nők a férfiakhoz hasonlóan képesnek bizonyultak megvédeni magukat és helytállni a fronton. Ebből következően a női harcosok közreműködése a terroristák elleni harcban látványosan hiteltelenítette a fundamentalistáknak a női nem semmibe vételére vonatkozó extrém meggyőződését. Fontos emellett megjegyeznünk azt is, hogy megjelenésük a kurd fegyveres erőkhöz belül alapvető változásnak tekinthető, mivel maga az a tény, hogy a férfiak oldalán egyenlő félként küzdhetnek, az csak több évszázados tabuk ledöntésének és alapvető kulturális normák megváltozásának eredményeként következhetett be.

Kérdés ugyanakkor, hogy mi valósulhat meg kitűzött céljaikból, ha sikerült bosszút állniuk? Az Iszlám Állam bukása után milyen belpolitikai helyzet alakul ki, és az mennyiben lesz alkalmas a meghirdetett emancipáció kiteljesítésére? A bagdadi kormány a győzelem után mennyiben tartja majd tiszteletben a kurd autonómiát, és mennyire tekinti majd aggályosnak a többségi muszlim társadalomra nézve a kurd közösségen belül kibontakozó feminista folyamatot?

Szíriában – megítélésünk szerint – még ennél is aggasztóbb helyzet. Anélkül, hogy bozótprognosztizálásba bocsátkoznánk, mindössze az aktuálpolitikai eseményekre utalva szeretnénk megjegyezni, hogy a szír régiókban élő kurd közösségeknek autonóm törekvéseik miatt az Iszlám Állam mellett egyszerre kell megküzdeniük a különböző felkelőcsoportokkal, valamint a török reguláris fegyveres erők alakulataival, amelyek a szíriai polgárháborúba nyíltan beavatkozva 2016. augusztus 24-től a terroristák mellett folyamatos nyomás alatt tartják a kurd erőket is. A „kalifátus” bukása után emiatt esetükben valószínűsíthető, hogy előbb vagy utóbb ők lesznek a szíriai fegyveres konfliktus első számú célpontjai. Ez amellett, hogy szinte bizonyosan a függetlenségi törekvések és az emancipációs folyamatok kudarcát fogja eredményezni, további kényes kérdéseket fog felvetni.

Mi a garancia például arra, hogy az Iszlám Állam vereségét követően az iraki pesmergák nem sietnek a szíriai kurd közösség segítségére? Elég talán ezzel kapcsolatban csak Kobani ostromára utalunk, amikor tucatnyi kurd önkéntes érkezett a határokon túlról, hogy szorongatott szíriai bajtársaikkal harcoljanak. Ha pedig ez az eset megismétlődik, akkor rendkívül komoly külpolitikai problémákat fog felvetni a bagdadi kormány számára. Az esélyek latolgatása, a lehetséges forgatókönyvek felvázolása, illetve a korábban felmerült kérdések megválaszolása azonban már egy másik, a kurdkérdéssel kapcsolatos értekezés kiindulópontját képezhetné.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Backhaus, Sebastian: *Striking Portraits Of The Female Army Fighting ISIS*. Refinery29, February 04, 2016. <http://www.refinery29.com/2016/02/102120/christian-women-fighting-isis-syria#slide>
- Canadian fighter joining Kurdish female units to combat ISIS northern Syria. Ara News, April 06, 2016. <http://aranews.net/2016/04/canadian-fighter-joining-kurdish-female-units-combat-isis-northern-syria/>
- Costello, Norma: *Women fighters putting fear of death into ISIS in Iraq*. The Times of India, April 11, 2016. <http://timesofindia.indiatimes.com/world/middle-east/Women-fighters-putting-fear-of-death-into-ISIS-in-Iraq/articleshow/51773620.cms>
- Dearden, Lizzie: *„Isis are afraid of girls”: Kurdish female fighters believe they have an unexpected advantage fighting in Syria. An all-women faction of the YPG is fighting Isis to re-take territory in north-eastern Syria*. Independent, December 09, 2015. <http://www.independent.co.uk/>

- news/world/middle-east/isis-are-afraid-of-girls-kurdish-female-fighters-believe-they-have-an-unexpected-advantage-fighting-a6766776.html
- Giovanni, Janine Di: *How Yazidi Women Are Fighting Back Against ISIS*. Vogue, October 26, 2016. <http://www.vogue.com/13495865/sun-ladies-yazidi-women-isis-genocide-sexual-enslavement/>
- Godden, Maryse: *Poster Girl Killed Fighting ISIS. Beautiful female fighter dubbed the Angelina Jolie of Kurdistan dies while battling ISIS in Syria*. The Sun, September 07, 2016. <https://www.thesun.co.uk/news/1743401/beautiful-female-fighter-dubbed-the-angelina-jolie-of-kurdistan-dies-while-battling-isis-in-syria/>
- Goudsouzian, Tanya: *Hero Ibrahim Ahmad: The original female Peshmerga*. Al-Jazeera, October 29, 2015. <http://www.aljazeera.com/programmes/women-make-change/2015/10/hero-ibrahim-ahmad-original-female-peshmerga-151027111035570.html>
- Gupta, Rahila: *Military fatigues and floral scarves*. New Internationalist Magazine, May 01, 2016. <https://newint.org/features/2016/05/01/rojava-women-syria/>
- How the Islamic State uses women to control women. SYRIA: direct, March 25, 2015. <http://syriadirect.org/news/how-the-islamic-state-uses-women-to-control-women/>
- Keating, Fiona: *3,000 strong increase in Iraqi women joining the fight against Isis*. International Business Times, August 23, 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/3000-strong-increase-iraqi-women-joining-fight-against-isis-1577668>
- Ketz, Sammy: *Syrian army turns to women on Damascus front lines*. AFP, March 27, 2015. <https://www.yahoo.com/news/syrian-army-turns-women-damascus-front-lines-201914883.html?ref=gs>
- Kurdish female fighter „killed herself” to avoid being ISIS hostage. Al-Arabiya, October 05, 2014. <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/10/05/Kurdish-female-fighter-killed-herself-to-avoid-being-ISIS-hostage.html>
- Kurdish Women Turning Kobani into a Living „Hell” for Islamic State. Telesurtv.net, October 14, 2014. <http://www.telesurtv.net/english/news/Kurdish-Women-Turning-Kobani-into-a-Living-Hell-for-Islamic-State-20141014-0072.html>
- Kurdish women warriors battle in Syria. Al-Arabiya, April 21, 2013. <http://english.alarabiya.net/en/perspective/2013/04/21/Kurdish-women-warriors-battle-in-Syria.html>
- Lortz, Michael G.: *Willing to Face Death: A History of Kurdish Military Forces – the Peshmerga – from the Ottoman Empire to Present-Day Iraq*. The Florida State University, College of Social Sciences, 2005.
- McArdle, Mairead: *Christian Female Battalion Formed to Fight ISIS in Syria*. CNSNews.com, December 21, 2015. <http://www.cnsnews.com/news/article/mairiad-mcardle/christian-female-battalion-formed-fight-against-isis-syria>
- McLaughlin, Elizabeth: *Women at War: Meet the Female Peshmerga Fighters Taking on ISIS*. ABC News, May 16, 2016. <http://abcnews.go.com/International/women-war-meet-female-peshmerga-fighters-taking-isis/story?id=39142160>
- Platt, Gareth: *A Kurdish Female Fighter’s War Story: „I Don’t Know How Many I’ve Killed in Kobani – I Don’t See Isis as Human”*. International Business Times, October 23, 2014. <http://www.ibtimes.co.uk/kurdish-female-fighters-war-story-i-dont-know-how-many-ive-killed-kobani-i-dont-see-1471412>
- Read, Russ: *Female Fighters Launch Operation Against ISIS To „Avenge” Sex Slaves*. The Daily Caller, November 13, 2016. <http://dailycaller.com/2016/11/13/female-fighters-launch-operation-against-isis-to-avenge-sex-slaves/>
- Saadullah, Vager – Knodell, Kevin: *The Kurds Won’t Let Their Women Soldiers Anywhere Near the Front Line. But lady Pesh want to fight*. War is Boring, September 09, 2014. <https://warisboring.com/the-kurds-wont-let-their-women-soldiers-anywhere-near-the-front-line-76abb2603eb9#ae7qfd2o5>

- Shingal: KurdInnen starten mit vereinten Kräften Großoffensive gegen IS. Kurdische Nachrichten, November 12, 2015. <http://kurdischenachrichten.com/2015/11/shingal-kurdinnen-starten-mit-vereinten-kraeften-grossoffensive-gegen-is/>
- Silverman, Craig: *The „Truth” Behind The Female Soldier Fighting ISIS*. Digg, November 17, 2014. <http://digg.com/2014/the-truth-behind-the-kurdish-female-soldier-fighting-isis>
- Syria's female rebel soldiers. Reuters, October 03, 2013. <http://www.reuters.com/news/picture/syrias-female-rebel-soldiers?articleId=USRTX13RP2>
- Syria Kurd fighters out for revenge against jihadist. Middle East Online, November 10, 2016. <http://www.middle-east-online.com/english/?id=79734>
- Tavakolian, Newsha: *On the frontlines with the Kurdish female fighters beating back ISIS, Öcalan's Angels*. Huck Magazine, October 17, 2016. <http://www.huckmagazine.com/perspectives/reportage-2/kurdish-female-fighters/>
- Tax, Meredith: *When Women Fight ISIS*. The New York Times, August 18, 2016. http://www.nytimes.com/2016/08/18/opinion/when-women-fight-isis.html?_r=0
- UAE fighter pilot awarded at UN. The National, October 15, 2015. <http://www.thenational.ae/uae/uae-fighter-pilot-awarded-at-un>
- Valentine, Simon: *Meet the Kurdish Female Warrior Who Battles ISIS*. The Daily Signal, May 18, 2016. <http://dailysignal.com/2016/05/18/meet-the-kurdish-female-warrior-who-battles-isis/>
- Webb, Sam: *The angels of death: ISIS savages fear Kurd women fighters more than any other foe*. Mirror, August 19, 2015. <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/angels-death-isis-savages-fear-6275913>
- Wedeman, Ben: *The Iraqi housewife who „cooked the heads” of ISIS fighters*. CNN, September 29, 2016. <http://edition.cnn.com/2016/09/28/middleeast/iraq-housewife-fights-isis/>
- Williams, Holly: *The young women taking aim at ISIS*. CBS News, September 29, 2014. <http://www.cbsnews.com/news/kurdish-female-teen-fighters-on-front-line-against-isis-in-syria/>
- Wyke, Tom: *Desperate ISIS forms new female suicide squad to carry out bombings because the terror group is running out of children for use in the attacks*. Daily Mail, October 26, 2015. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3290323/Desperate-ISIS-forms-new-female-suicide-squad-carry-bombings-terror-group-running-children-use-attacks.html>
- YPJ Shengal changes its name to YJÊ. ANF News, October 26, 2015. <http://anfenglish.com/women/ypj-shengal-changes-its-name-to-yje>
- YPJ-Sinjar founding meeting held. Diha, January 07, 2015. <http://www.diclehaber.com/en/news/content/view/438654>
- Zakaria, Rafia: *Women and Islamic Militancy. Dissent*, Winter 2015. <https://www.dissentmagazine.org/article/why-women-choose-isis-islamic-militancy>
- <https://www.quilliamfoundation.org/wp/wp-content/uploads/publications/free/women-of-the-islamic-state3.pdf>